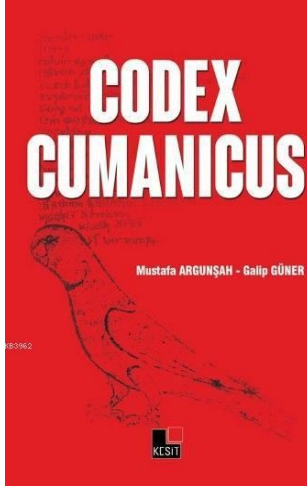

KİTAP İNCELEMESİ – 1

Hazırlayan: Hayrullah KAHYA*

CODEX CUMANICUS

Yazarlar:

Mustafa ARGUNŞAH, Galip GÜNER

Codex Cumanicus

İstanbul: Kesit Yayınları,

2015, 1080 s.

ISBN: 9786059100595

Bizans kaynaklarında Koman/Kuman, Müslüman kaynaklarında Kıpçak/Kıfçak denilen Kıpçak Türklerinin asıl vatanı Deşt-i Kıpçak denilen Karadeniz'in kuzeyinde bozkırlardır. Burada güçlü bir devlet kuramayan Kıpçaklar Mısır ve Suriye'de Memlükler devletini kurmuşlar ve kendi dilleri ile yazmış oldukları eserlerin hemen hepsini bu coğrafyada meydana getirmişlerdir. Deşt-i Kıpçak bölgesinde yalnızca *Codex Cumanicus* ve Ermeni Kıpçakçası metinleri yazılmıştır.

Codex Cumanicus, "Kuman Kitabı" anlamına gelir ve bir çeşit sözlüktür. Latin alfabesinin Gotik harfleriyle yazılmış Orta Türkçe dönemine ait tek eserdir. Bu niteliği onun en önemli özelliklerinden biridir. Çünkü böylece eser, Arap harflerinin Türkçenin yazımında yetersiz kaldığı dilsel sorunların çözümüne katkı sağlayabilmektedir.

Codex Cumanicus birisi İtalyan, diğeri Alman bölümü olmak üzere iki ayrı defterin birleşmesinden oluşan bir metindir. Tek nüshası Venedik'tedir. 13. yüzyılın sonunda yazıldığı tahmin edilmektedir.

Codex Cumanicus üzerindeki bilimsel çalışmalar 19. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren başlamıştır. Günümüze kadar üzerinde yüzlerce bilimsel

Kitap İncelemesi (Book Review)

* Yrd. Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, E-posta:

hayrullahkahya@hotmail.com [ORCID ID](https://orcid.org/0000-0002-1192-6453) <http://orcid.org/0000-0002-1192-6453>

çalışma yapılmıştır. Eser, tam metin olarak ilk olarak 1880 yılında C. G. Kuun tarafından yayımlanmıştır. Bu yayından sonra eserin ikinci kez tam olarak yayını elimizdeki yayın ile Mustafa Argunşah ve Galip Güner tarafından 2015 yılında yapılmıştır.

Argunşah ve Güner, kitabın giriş bölümünden önce yaptıkları çalışma hakkında kısa bilgi vermişlerdir. Eserin “Giriş” bölümünde *Codex Cumanis*’un nüshaları, yazılış tarihi, yazıldığı yer, yazarı, amacı, bölümleri ve eser üzerinde yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın “*Codex Cumanicus*’un Dil Özellikleri” başlıklı bölümünde eserin yazım özellikleri (ünlülerin yazımı, ünsüzlerin yazımı), ses bilgisi (ünlü uyumları, ünlü değişmeleri, ünlü yuvarlaklaşması, ünlü daralması, ünlü genişlemesi, ünlü düzleşmesi, ünlü türemesi, ünlü düşmesi, ünsüz değişmeleri, ünsüz düşmesi, kelime başında ünsüz türemesi, ünsüz göçüşmesi) ve şekil bilgisi (türetme ekleri, çekim ekleri, soru eki, zamirler, sıfatlar, zarflar, edatlar, ünlemler, birleşik fiiller, fiilimsiler) üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuştur.

Codex Cumanicus’un birinci defteri İtalyanlar bölümü olarak bilinir. Burada Latince bir giriş, alfabetik ve üç sütun hâlinde Latince, Farsça ve Kumanca kelime listeleri vardır. Elimizdeki çalışmada “*Codex Cumanicus I Metin*” başlıklı bölüm eserin söz konusu birinci bölümünün okunuşunu içermektedir. Yazarlar, bu bölümü dört sütuna ayırmış, üçüncü sütunda metnin çeviri yazısını, dördüncü sütunda ise özgün biçimini göstermişlerdir. Metne sonradan eklendiği anlaşılan kelimeleri ise italik olarak yazmışlardır.

Codex Cumanicus’un ikinci bölümü ise Almanlar bölümüdür. Bu bölümde Almanca-Kumanca bir sözlük ile Kuman gramerine ilişkin bilgiler vardır. Bölümün sonunda Kumanca bilmeceler de bulunmaktadır. Elimizdeki çalışmanın “*Codex Cumanicus II Metin*” başlıklı bölümü söz konusu ikinci deftere aittir. Çalışmanın bu bölümünde metnin özgün biçimi ve çeviri yazısı alt alta verilmiştir. “*Codex Cumanicus II Metin – Çeviri*” başlıklı bölümde ise ikinci defterin çeviri yazısı yorumlanarak yeniden ele alınmıştır. Bu bölümdeki metinler geniş kitlelerin de kullanabilmesi amacıyla konularına göre ayrılmış, paragraf ve metin düzenlemesi yapılmış ve noktalama işaretleri konulmuştur. Metnin kenarındaki kelimeler “Sözler” başlığı ile bu bölüme eklenmiştir. Metinlerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları da verilmiştir. “*Codex Cumanicus I Dizin*” ve “*Codex Cumanicus II Dizin*” başlıkları altında her iki defterde geçen tüm kelimelerin dizinleri ayrı ayrı yapılmıştır. Dizinde kelimelerin anlam farklarına, kelimelerin -varsa- Latince, Farsça ve Almanca karşılıklarına da yer verilmiş, kelimelerin hangi sayfa ve satırlarda kaç kez geçtiği de gösterilmiştir. Kelimeler, eğer cümle içinde geçiyorsa dizinde bu cümlelere de yer verilmiştir. Çalışmada yararlanılan kaynaklar “Kaynakça” bölümünde belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda *Codex Cumanicus*’un bilgisayar programları yardımıyla daha okunaklı hale getirilmiş tıpkıbasımı bulunmaktadır.

Kitap İncelemesi – 1:
Codex Cumanicus

1880 yılından sonra ilk kez bütün metin halinde yayımlanan *Codex Cumanicus*'un Türkçe olarak yayınlanması öncelikle Türk dünyası açısından bir kıvanç kaynağıdır. Yazarların titiz, uzun ve yorucu bir çalışma ile ortaya koydukları bu eserin Türklük bilimine yeni bir kaynak kazandırdığını belirtiriz.

Sayfa/Page | 203

IGU J. Soc. Sci.,
4 (2), 2017,
pp. 201-203.